

Т.В. ЯЦУЛА
м. Херсон

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ДО ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ВІДПОВІДАННЯ У СФЕРІ ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ

У процесі розвитку суб'єкт — суб'єктних педагогічно цілеспрямованих дій найважливіше значення має організація виховуючого середовища для дітей, підлітків, юнацтва.

Діяльність школярів розглядається нами як середовище, яке створює умови для самореалізації як особистості учня, так і вчителя-вихователя.

Школа дозвілля створює умови єднання потребісно-мотиваційної, самооціночної сфери поведінки вчителя-організатора дозвілля й учнів. У процесі спілкування під час дозвілля. Спільне дозвілля на основі спільних інтересів створює й можливість ідентифікувати себе з іншою людиною (у даному аспекті — вчителем-організатором), включити його думку, почуття, дії, захоплення у своє «Я». Вводячи у свій внутрішній світ установки поважних людей, дитина в подальшому використовує ці установки, формує на їх основі свій ідеал, внутрішнє уявлення про те, чим він би хотів стати. Таким чином, педагогічно організоване дозвілля учнів може істотно вплинути на процес розвитку, відкриття і реалізації здібностей й можливостей дитини, актуалізації її власного потенціалу.

Програма підготовки студентів до організації дозвілля учнів на основі індивідуальних захоплень (хобі) складається з декількох етапів, кожен з яких має своє коло завдань.

На першому етапі «Актуалізація проблеми дозвілля учнів» студенти вивчають зміст свого дозвілля, за допомогою анкетування, інтерв'ю, бесіди, ознайомлюються із змістом дозвілля учнів шкільного віку. Для нас важливим є підготувати студентів до висновку про необхідність використання дозвілля школярів для їх особистісного зростання.

Наприклад, досліджуючи питання «Дозвілля підлітків у родинному колі», студентки Колесова А., Полікарова В., Іванова О. отримали наступні цікаві дані.

Більшу частину часу підлітки й старшокласники проводять у колі друзів, у місцях розваги (дискотеках, кафе, барах та ін.). Опитування учнів 9-11 класів показало, що 96% з них дуже мало часу проводять зі своїми батьками, причому 81% учнів зовнішньо задоволені таким станом справ. Результати дослідження причин неповноцінного внутрішньосімейного спілкування відображені у таблиці.

Аналізуючи отримані результати, студенти приходять до висновку про необхідність створення педагогічних, батьківських клубів, сімейних клубів спілкування тощо. Як приклад наведено епізод лише одного дослідження («Дозвілля підлітків у родинному колі»). Але ж проблема дозвілля школярів охоплює різнобічні аспекти: це й телебачення, читання книжок, відвідування клубів, гуртків, перегляд газет, журналів й т.ін.

	%
а. Нерозуміння із боку батьків	23
б. Невідповідність інтересів	3
в. Тиск з боку батьків	14
г. Конфліктність під час спілкування	13
д. Байдужість батьків	7
е. Зайнятість батьків	13

Основні причини небажання (неможливості) для респондентів проводити вільний час із батьками

До закінченні етапу «Актуалізація проблеми дозвілля школярів» студенти — майбутні вчителі дійшли до висновку «Більшість підлітків присвячує свій вільний час розвагам, хоча це є даремним гаянням часу. Більшість, якщо не всі, мають приховані таланти і здібності, але не знають про них, тому їм не мають ні хобі, ні захоплень. Задача батьків і педагогів — допомогти дітям знайти себе в будь-яких видах, галузях діяльності, зацікавити їх. Якщо у кожного підлітка, та й у дорослого буде не просто навчання чи робота, а сильне захоплення, наше суспільство стане набагато щасливішим».

Розробляючи проект клубу дозвілля для школярів, студенти — майбутні вчителі відповідають на питання: «Чим я можу захопити учнів?»

Аналізуючи тематику та зміст проектів дозвільного спілкування, ми констатуємо не тільки той факт, що запропонований вид діяльності викликає емоційно-забарвлений інтерес у студентів, але й різноманітність змісту відповідного спілкування з підлітками, старшокласниками. Наприклад, клуб «Юний Сократ», або бесіди про життя на грані можливості відкритості — своєю метою ставить активізацію в учнів в міру їх здібностей та інтересів творчого розвитку своїх життєвих позицій. Інший напрямок у дозвільному спілкуванні старшокласників висвітлює проект «Клубу жіночих сердець, або міркування про любов та життя». Матеріалом для спілкування у запропонованому проекті є багаточисельні листи молоді до редакції журналів та газет. Обговорення життєвих ситуацій, кваліфікована допомога при цьому обговоренні старшого друга — учителя в кінцевому результаті вирішує досить складне і необхідне завдання підготовки учнів до життя.

Треба відзначити, що тематику змісту проектів студенти рідко пов'язують з вибраною спеціальністю вчителя-предметника, тобто проекти не дублюють чи інтерпретують факультативні заняття. Наприклад, студентки факультету іноземної філології розробили кілька проектів клубів дозвільного спілкування. Один з них присвячений музичному мистецтву, — «Ліється музика, музика, музика, або після душі людської».

Інші автори проекту клубу «Як досягти успіху у житті» основні завдання вчать у наступному:

- навчати дитину правильно організовувати свої взаємовідносини з іншими людьми;
- допомогти дитині у процесі самоаналізу та особистісного самовдосконалення;
- навчати доцільно організовувати свою діяльність та ефективно додержуватись ресурсів своєї психіки;
- розвинути у дитини здатність контролювати свою поведінку, оцінювати спосіб «Я» очима інших людей.

Для вирішення цих завдань студенти пропонують великий матеріал як теоретичної, так і практичної спрямованості. Треба відзначити, що методи роботи з учнями при вирішенні завдань мають активний характер, це дискусії, ділові, ролеві ігри та тренінгові вправи.

Працюючи над проектом клубу, майбутні вчителі реалізують основні принципи технології особистісно орієнтованого виховання (1, 123):

- цілеспрямованого створення емоційно збагачених виховних ситуацій;
- особистісно-розвиваючого спілкування;
- використання співпереживання як психологічного механізму;
- систематичного аналізу вихованцем власних і чужих вчителів.

Підтвердженням цього можуть бути рядки із підготовленого студентом Голубчиною Л., Циганковою О. вступного слова до проекту клубу для краєзнавців та мандрівників: «Клуб — одне із див шкільного життя. Він не тільки об'єднує дітей, люблячих одну справу, але й створює в школі атмосферу неформального спілкування, пом'якшуючи та роблячи її більш людською. Клубні зустрічі — це «близькі перспективи», «близька реальність» для більшості дітей, і найчастіше, досвід це підтверджує, для тих, які, на жаль, нерідко не демонструє успіхів у навчанні, для кого клуб воістину стає порятунком, бо саме тут вони одержують можливість реалізувати свою потребу в спілкуванні з однолітками і педагогами, знайти себе у нових взаєминах.»

Клуб — це надзвичайна можливість виразити себе і для вчителя. Для творчого вчителя клуб — додаткова можливість передати дітям те, що є найдорожчим для нього самого.

Моделююча діяльність студентів для організації дозвілєвого спілкування має велику активність і результативність (банк проектів вміщує більше 1700 варіантів клубу).

Аналізуючи проекти, можна констатувати — майбутні вчителі виявляють готовність безумовно приймати дитину, враховуючи індивідуальні особливості її особистості, актуалізувати процес саморозвитку, готовність до відкритого цілеспрямованого діалогічного спілкування.

Разом з тим, для практичного втілення проекту дозвілєвого спілкування зі школярами у виховному процесі школи студентам необхідні певні знання, вміння та навички. Тому наступний етап підготовки здійснюється у процесі теоретико-практичних занять спецкурсу «Організація дозвілля учнів загальноосвітніх шкіл».

Увага студентів звертається на цінність дозвілля, основа якого в тому, що воно допомагає особистості формуватися, реалізовувати те краще, що в ній є.

Готуючи студентів педагогічних учбових закладів до виховної роботи у сфері дозвілля школярів (у рамках школи), ми вирішуємо цілий комплекс проблем.

По-перше, у процесі неформального спілкування з учнями, заснованого на спільному захопленні, процес адаптації студента — майбутнього вчителя проходить більш психологічно вдало. По-друге, організовуючи дозвілля школярів, студент — майбутній вчитель задовольняє свої духовні потреби, інтереси шляхом екстеріоризації захоплення у «спільність» підростаючого покоління, і тим самим створюється реальна можливість розкриття творчого потенціалу як студента, так і учня. По-третє, вчитель постає перед учнями особистістю і, як наслідок, отримує високий статус авторитету серед них, що впливає на результативність виховної дії.

Виховний процес у сфері організованого дозвілля характеризується такими якостями, які необхідні сучасній школі: співробітництво, дієве самоуправління, емоційно виражене спілкування, загальний інтерес, творчість.

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання. К., 1996.

О.В. СОРОКА
м. Тернопіль

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ФАКТОР ЗБАГАЧЕННЯ ДУХОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В умовах поглиблення демократизації вітчизняної освіти, активної трансформації її у світовий освітній простір, усвідомлення загрози бездуховності, що опанувала значною часткою молоді, браку емоційної культури особистості, особливо актуальними і значимими у виховній сфері стають загальнолюдські цінності. Серед засобів формуючого впливу виключної ролі набуває образотворче мистецтво.

Студенти вищих педагогічних шкіл, як свідчить досвід, не мають необхідного і достатнього рівня готовності щодо цілеспрямованого «спілкування» з образотворчим мистецтвом як способом формування їх естетичної, загальної культури й розвитку творчої діяльності. Теорія і практика естетичного виховання (Н.Б.Крилова, Н.Є.Миропольська, Б.М.Неменський, Г.П.Шевченко, Б.П.Юсов та ін.) свідчать про актуалізацію потреби використання різних видів мистецтва в роботі зі студентами й учителями.

Вступаючи у взаємодію різні види мистецтва не дублюють, а доповнюють і збагачують одне одного новими засобами, чим поглиблюють пізнавальні та виховні можливості художнього образу, підсилюючи його естетичний вплив на особистість. Жоден окремо взятий вид мистецтва не може розв'язати повністю завдань естетичного виховання і всебічного розвитку людини, хоча кожен із них бере участь у вирішенні цих завдань, оскільки передбачає в цьому свою кінцеву мету. Лише вся сукупність